

A pécsi Szerecsen patika

Pécs egyik látványos nevezetessége a Szerecsen patika, angolul: Saracen Pharmacy Museum, mely a történelmi belvárosban a Széchenyi tér, Jókai tér és Apáca utca saroképületének földszintjén ékeskedik. Remélhetőleg a jelen idő megmarad, és a patikamúzeum látogatható lesz, nem csökkenő tárgyakkal és látnivalókkal, múltidéző szemléletével.

A patika nevét szerecseneket ábrázoló faszobraitól kapta (1. kép), melyek művészi kivitelűek. A szerecsen vagy másképpen saracén az Árpád-kori Magyarországon a latin szövegekben az iszlám híveinek a neve. Arab eredetű szó, keleti arab tájszólásban a szardzsijín keletieket, azaz keleti arabokat jelentett. Ebből lett az olasz saraceno, ami a magyarban szerecsen lett. Kitérnék arra az ismeretre, hogy a régi arabok gyógyító eljárásai és iskolái igen híresek voltak, 756-ban Bagdadban nyílt meg az első gyógyszertár. A VIII. században élt ott az „alkémia atyja”, Greber. Ott íródott az első gyógyszerészeti ismereteket tartalmazó Antidotarium, ebben a világban született Avicenna (szül. 980.), az „orvosok orvosa”. Az arabok hódításaikkal elértek spanyol területre is, ahol móroknak nevezik őket.

Talán ezekből az ismeretekből és tudást hozókból adódik, hogy sok patika felvette a Szerecsen nevet. Érdekességként megemlítem, hogy 1371-1373 között Pécsen élt Magister Zerechen – Nagy Lajos király „udvari patikáriusa”.

Pécsen az első nyilvános patikát 1697-ben Seitz Nepomuk János alapította Szerecsen néven (ad Aethiopem zum Mohren), vezette Kretschmeyer patikáros. A rácdúlás után (1704) Seitz felszámolta patikáját és hazaköltözött Zágrábba.

A Szerecsen patika tulajdonosai voltak: 1818-tól Hölbling Ignác, 1848-tól Hölbling József, majd a Sipőcz család tulajdonába került, s manapság is használjuk e megnevezést. Sipőcz

1. kép

Ferenc 1851-ben először a patikát, majd a házat is megvette, majd 1857-től Sipőcz István a tulajdonos.

Vezetői váltások következtek családon belül, de a „Sipőcz-patika” megnevezése fennmaradt. 1899-től a vő, Frank-Fónagy Sándor, 1926-tól az unokavő, Jónás Géza lett a patika vezetője. Az államosításra itt is sor került 1950-ben.

A Szerecsen patikát a volt Gyógyszertári Központ 1990-ben megnyitotta mint múzeumpatikát, a Gránátalma gyógyszertárral egy napon. Dr. Kőhegyi Imréné igazgató lelkesítő támogatásával, Antall József a Semmelweis Orvostörténelmi Múzeum főigazgatója és helyettese Vida Mária is szorgalmazták e patikák múzeumpatikává alakítását. Vezetője Brantner Ottóné gyógyszerész lett, akinek hirtelen halála után az MGYK elnöksége Harmatha Zita gyógyszerész pályázatát fogadta el. A gyógyszertár 2009 decemberétől zárva tart, indok a jövedelmezőség elégtelensége.

A külső homlokzat fülkeszobra kis szerecsent ábrázol, a bejárat melletti hatalmas hőmérő még ma is működőképes, Bayer reklám. A régi patika négy földszinti helyiségből és a pincéből állt. A rombusz alakú officinába belépve, a melegbarna bútorzat virágmintás kerámia betétlapjai, a kerámia ivókút és rajta a Szerecsen a Zsolnay gyárban készültek, mintázta Zsolnay Gyula. A bejáratl szembeni üvegajtó a mai laboratóri-

um felé díszesen faragott keretben óra, legfelül díszes festett edény: „Theriac Andromac”.

Bútorzata 1897-ből való, berendezését Hoffman Károly készítette neorokokó stílusban, melyet az 1980-as években Répay Gábor gyógyszerész-bútorrestaurátor újított fel. A pénztárgép: National, a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum tulajdona; elképzeltük mögé a szorgalmas pénztárnokot.

A bejárati ajtó fölött ismeretlen pécsi festő műve: Sipőcz Ferenc portréja. Az officinából is bemehetünk a két múzeumi helyiségbe, ahol több neves baranyai-pécsi gyógyszerész portréja köszön ránk, így Nendvitch Tamás és Salamon Gyula eredeti olajportréi.

A tematikus elrendezésű vitrinekben rácsodálkozhatunk a régi patikusság eszközeire. A kiindulási anyagainkból láthatunk bemutatást növényekből, állati eredetű anyagokból, ásványokból.

A gyógyszerészek a külsőre is adtak: szemet gyönyörködtető a régi patikaszerkesz csomagolása, még a gyári készítmények csomagolása is igen tetszetős. Az alternatív gyógyítás száz évvel ezelőtti aktuális formája a könyvutánzó csomagolásban bemutatott homeopátiás házi gyógyszertár.

Az alapanyagok vizsgálatával elődeink nagyon sokat foglalkoztak, mindennapos volt a mikroszkóp, fajsúlymérők stb. használata. A gyógynövények felismerése és rajzfűzet használata a napi munka rutinréshöz tartozott.

A sarokvitrinben alapeszközünk, a mérleg bemutatása következik. A táramérlegek szép kivitelűek, a pontos mérés célja mellett a gondolatokat is pozitív irányba fordítja, például az Aesculap ábrázolással. A régi mértékegységek darabjai, mint a font, lat is megtekinthetők. A térfogatmérés eszközei zömében a mensurák, melyek több fajtáját is láthatjuk.

Külön elrendezésben a készítmények alkalmazási, illetve a beteget kiszolgáló, mai értelemben vett segédeszközei láthatók. Érdekességként néhány: klistély, érvágó csipesz, reumagyógyító eszköz, csőrös betegítő csésze.

A gyógyszerkészítés eszközeit mint múzeumi darabokat csodálhatjuk, némelyiknél annak örülve, hogy ma már nem használjuk. Óriási a pilulavágó gépnek mondott eszköz.

Drogok patikai aprítása is a múlté. Tinktúrák készítése, préselése sem történik a mai patikákban, de igen jó tudni mindezekről. A pasztillaszaggatóról csak olvastunk, ostyakapszulát – bár a VIII. Magyar Gyógyszerkönyvben is hivatalos – mutatóba látunk, és az ostyatöltőt be kell mutatni a ma nemzedékének. A porok osztását gyakoroljuk, de kis tételben, így nincs szükségünk a poragyúra.

A kis tablettázógép kézi tekerésű, nem nagy hatékonyságú, kis termelékenységű; a kapott eredmény, a formázott tabletták sikerélmény a készítőnek és a betegnek is.

A patikai állványedényzet több gyógyszertárból került ide, ezt az eltérő szignálásból láthatjuk. De ezekből kitűnik a gyógyszertár tulajdonosának szépre-jóra való igénye is.

A múltunkon lehet nosztalgiázni, de legfőképpen a jót, a jóra való igényt és törekvést tanuljuk meg elődeinktől. A beteg gyógyulása, életkörülményeinek emberibbé tétele, mai szóval életminőségének javítása legyen célunk, ehhez kapunk ötletet, kitartásban erősítést.

Remélem, hogy nemsokára minden Érdeklődő előtt nyitva lesz ez a kis ékszerdoboz, a pécsi Szerecsen Patikamúzeum.

dr. Mayer Klára
szakgyógyszerész